

«Секрети» життєвого і наукового довголіття

28

Ветеран юридичної науки та освіти, старійшина львівської правничої школи кандидат юридичних наук, доцент Галина РЯБОШАПКО працює на кафедрі загальної теорії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ. Напередодні 90-річного ювілею та 70-річчя науково-педагогічної діяльності опублікувала монографію під назвою «Суверенітет в Україні: від радянської федерації – до незалежної держави». Дослідження насамперед вирізняється ґрунтовною передмовою, що спонукає читача до роздумів про те, якою була радянська наука державного (конституційного) права і якою ця наука має стати у практичному вимірі ХХІ століття. Видання структурно поділено на дві частини. Перша – це текст дисертації, написаної в площині комуністичної ідеології про суверенітет УСРР–УРСР у 1917–1966 роках, яка не була опублікована із суб'єктивних причин. Монографія складається з трьох взаємопов'язаних розділів: «Суверенітет у Радянській союзній державі», «УРСР – суб'єкт Радянської союзної держави», «Гарантії суверенітету УРСР». У кожному з них на основі

марксистсько-ленінського вчення про радянську федерацію, теоретичних здобутків радянських учених, тогочасного конституційного законодавства досліджено проблематику суверенітету УРСР як суб'єкта радянської федерації, форми його реалізації в складі СРСР, сформульовано численні пропозиції щодо вдосконалення суверенітету УРСР у контексті майбутнього ухвалення нових конституцій СРСР і УРСР. Доречно підкреслити, що у процесі підготовки дисертації опрацьовувалися матеріали поточного архіву постійних комісій Верховної Ради УРСР, авторка навіть відвідувала кілька її пленарних засідань.

На противагу цьому друга частина видання містить тексти, в яких концептуально відображено аргументовано переосмислені погляди сучасних науковців щодо суверенітету УРСР. Серед відомих вітчизняних і зарубіжних особистостей, праці яких залучено, є прізвища В. Василенка, Т. Гунчака, Я. Дашкевича, Л. Лук'яненка, М. Оніщука, М. Прокопа, С. Шевчука, Ю. Шаповала, Ю. Шемшученка та інших знаних представників гуманітарної сфери, котрі всебічно характеризують різні аспекти українського суверенітету та головні напрями його забезпечення.

– Пані Галино, а з яких «суб'єктивних причин» не було змоги свого часу опублікувати монографію?

– Відповідь на це запитання не може бути короткою, бо потрібні певні роз'яснення. 1944 року я повернулася до Львова з евакуації та продовжила довоєнне навчання, відтак – і трудову діяльність на юридичному факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка. Зокрема, виконувала доручення адміністрації університету щодо повоєнного відновлення його матеріально-технічної бази та створення структурних підрозділів. Паралельно плідно вела наукову роботу та 1954 року захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кан-

дидата юридичних наук. Назва дослідження – «Міська Рада депутатів трудящих обласного підпорядкування (за досвідом роботи Львівської міської Ради)». Спеціальність – державне право, текст – російською мовою (обов'язкова тодішня вимога). Однак ВАК СРСР, два роки «вивчаючи» зміст дисертації та матеріали її позитивного захисту у ЛДУ ім. І. Франка, відмовив мені у присудженні наукового ступеня.

Звичайно, ця невдача серйозно морально пригнічувала. Лише через 13 літ, уже маючи більший досвід та мудрих наставників, зробила нову спробу: 1967 року захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю «теорія та історія

держави і права; історія політичних і правових вчень». Науковим керівником був доктор юридичних наук, професор О. Лепьошкін, а офіційними опонентами – кандидат юридичних наук, доцент В. Барахтян, доктор юридичних наук, професор К. Мокічев. На жаль, усі вже покійні. Тема дисертації – «УРСР – суверенна держава», текст – російською. ВАК СРСР затвердив успішний результат публічного захисту в Харківському юридичному інституті (нині – Національному університеті «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»).

Згодом, продовжуючи працювати на юридичному факультеті ЛДУ, підготувала до друку монографію з аналогічною назвою. Це викликало

Фото Євгена КРАВСА.

різке незадоволення деяких «доброзичливців». Вони мали адміністративні важелі впливу на видавництво університету, і монографію заборонили публікувати буквально на останній поліграфічній стадії. Причина начебто полягала в неналежній назві: вимагалось, щоб вона була сформульована як «УРСР – суверенна держава у складі СРСР». Погодьтеся, парадокс: наукову роботу, схвалену ВАКом СРСР, не прийняли в «суверенній УРСР»...

– Отже, нинішню публікацію монографії можна розглядати як своєрідну моральну сатисфакцію?

– Справді, так здається на перший погляд. Однак у похилому віці це вже не надто важливо. Тому оцінюю теперішнє оприлюднення монографії як звернення до сучасної не заангажованої комуністичним минулим думуючої молоді генерації науково-педагогічних працівників: немає іншої альтернативи, ніж продовжувати об'єктивно досліджувати правову природу суверенітету, роз'яснювати діаметральну протилежність між радянським псевдосуверенітетом і реальним суверенітетом України. Й тим самим – утверджувати суверенітет України як результат багатовікової історії українського державотворення, що має європейські витоки й шанс повернення до них через майбутнє членство в Європейському Союзі.

– Пані Галино, ви певний час працювали вченим секретарем Франкового університету, спілкувалися з кількома його ректорами, були головою професійної спілки юридичного факультету та активним лектором Товариства «Знання». Що найбільше запам'яталося з того часу?

– В одному запитанні ви об'єднали різні напрями моєї багаторічної праці у виші. Зрозуміло, кожен із них – це певний етап у діяльності науковця. Враховуючи чималий вік, конкретизувати щось досить складно. Проте людська пам'ять має властивість зберігати інформацію. Зокрема, про першого післявоєнного ректора ЛДУ професора М. Паше-Озерського, єдиного представника правничої спільноти серед ректорської когорти університету радянського періоду. Причина його швидкого звільнення з цієї посади – участь у траурній церемонії похорону митрополита Андрея Шептицького наприкінці 1944 року.

Аналогічна доля спіткала й ректора професора Є. Лазаренка, якого звільнили за традиційним радянським обвинуваченням – «прояви українського буржуазного націоналізму». Слід сказати, що саме під його керівництвом в актовому залі вишу 1959 року було проведено загальноуніверситетський святковий Шевченківський вечір, до підготов-

Галина й Іван Рябошапки з генеральним директором Львівського національного академічного театру опери і балету ім. С. Крушельницької Тадеєм Едером (другий зліва) та його дружиною Іриною

ки якого залучили творчі сили багатьох факультетів. На цьому доречно акцентувати, адже наступного року українці всього світу відзначать 200-ліття уродин національного Пророка.

Як учений секретар вишу, мала нагоду спілкуватися не лише з керівництвом університету, а й з видатними радянськими науковцями, громадськими та культурними діячами – частими гостями навчального закладу. Зустрічі з ними ми організовували, зокрема в Будинку вчених – визначній пам'ятці архітектури Львова XIX століття.

Інший аспект громадської роботи – виступи з лекціями в трудових колективах Львова та області. Крім обов'язкової ідеологічної складової, вони передбачали й просвітницьку функцію: слухачі отримували деякі юридичні знання щодо правової системи держави та системи права УРСР – СРСР. Це сприяло формуванню в населення елементів правової культури. До речі, запам'ятався децю кумедний з точки зору сьогодення випадок. Річ у тім, що лекторська діяльність певною мірою винагороджувалася, і це слід було відповідно враховувати під час сплати партійних внесків. Оскільки контроль за цією процедурою був належним, моя випадкова неухвага до фінансової звітності в розмірі чотирьох карбованців «коштувала» мені оголошеної догани.

– За довгі роки своєї професійної діяльності ви навчили й виховали чимало майбутніх фахівців. Вочевидь, усіх своїх студентів і не згадаєте. Та, все ж таки, чи могли б когось із них ви окремити?

– Маю сімдесятирічний стаж роботи у вищих навчальних закла-

дах, тож за цей час спілкувалася з багатьма студентами, які стали досвідченими юристами, здобули високе суспільне визнання на різних щаблях професійної кар'єри за роки радянської влади та незалежності України. Згадую, приміром, Василя Дурдинця, колишнього першого заступника Голови парламенту України, Михайла Костицького та Зориславу Ромовську, народних депутатів України, Геннадія Мурашина, заступника директора Інституту держави і права ім. В. Корецького НАН України, Юрія Бошицького, ректора Київського університету права НАН України, Тадея Едера, генерального директора Львівського театру опери і балету ім. С. Крушельницької, Святослава Піскуна, колишнього Генерального прокурора України, Ігоря Самсіна, голову Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Олександра Святоцького, головного редактора журналу «Право України», Володимира Кампа і Петра Стецюка, суддів Конституційного Суду України, Валентина Государського, голову Апеляційного суду Львівської області, Віктора Шемчука, голову Львівської обласної державної адміністрації. Цей перелік, звісно, далеко не вичерпний.

– Ваш життєвий і науковий шлях переважно проходить за умов жорсткої радянської дійсності. Що допомогло витримати?

– Насамперед – внутрішня дисципліна, прагнення сумлінно виконувати професійні обов'язки. Крім того, моральна підтримка чоловіка Івана Івановича – вчителя англійської мови і директора середньої школи, а також спільний обов'язок виховання трьох синів – Романа, Василя й Леоніда.

Галина Рябошапко разом із синами Романом і Василем (на правому знімку)

30

– До речі, хто вони за фахом?

– Юристи. Двоє перших завершили професійну кар'єру як практики в статусі полковника міліції та генерал-майора міліції у відставці. Леонід працює в науковій сфері: доктор юридичних наук, професор, досліджує різноманітну проблематику конституційного права України. Вони створили власні сім'ї, тож маю радість бути свідком зміни поколінь.

– Новий період вашої наукової діяльності пов'язаний зі Львівським державним університетом внутрішніх справ. Чи можливо порівняти ці виші?

– Проводити паралелі складно, адже це різні виші за історією становлення, науковим потенціалом, функціональною спрямованістю та підпорядкованістю. Проте однозначним є тенденція до активного розвитку обох університетів. Що ж до міліцейського вищого навчального закладу, він останнім часом істотно змінився. Якщо на початку 1990-х років кількість науково-педагогічних працівників була мінімальною, то нині – це потужний науковий колектив, у складі якого – понад 40 докторів і майже 280 кандидатів наук. Скажімо, вже цього року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук колега по кафедрі Михайло Кельман. Приємно також зустрічатися у стінах вишу з колишніми випускниками Франкового університету – професорами, докторами юридичних наук Віктором Грищуком і В'ячеславом Навроцьким, проректорами вишу Валерієм Середюю і Василем Струсом.

– А як оцінюєте стан юридичної науки на 22-му році незалежності України?

– Неоднозначно. З сучасних позицій є очевидним: у минулому під час написання наукових праць автори керувалися обов'язковими настановами марксистсько-ленінської ідеології, що слугувало пропаганді фіктивної моделі радянської державності. Тільки політико-правові реалії після проголошення незалежності

України 1991 року дали змогу науковцям (зокрема, й мені) значною мірою переосмислити зміст різних складових права і держави, багатоманітної категорії суверенітету, ставлення до принципів поділу влади, верховенства права, ролі церкви в суспільному житті. Вони критично використовують доробок дореволюційних, радянських і зарубіжних правознавців, демонструють оновлену сутність української юридичної науки, перехід від репресивної правової ідеології до ідеології гуманізму, фактично – європейський напрям правових досліджень. Однак деколи їх якість залишає бажати кращого з точки зору авторського права. Турбує і негативне ставлення частини студентів до навчання, брак наполегливості в опануванні базових теоретичних положень.

– Вам притаманні такі риси, як виняткова працелюбність і наполегливість у досягненні поставленої мети, дивовижна енергійність і добросовісність під час виконання посадових і громадських обов'язків, невідробна, щира душевність у спілкуванні з людьми, вроджена інтелігентність, зрештою – просто жіноча чарівність. Напередодні свого 91-річчя поділіться, будь ласка, секретами такого довголіття.

– Жінці завжди приємно чути компліменти на свою адресу, навіть тоді, коли доводиться старіти. Що правда, намагаюся робити це якомога достойніше. Але вік бере своє і неминуче вимагає задуматися про необхідність заслуженого відпочинку. Що ж до «секретів довголіття», то, цим, напевно, я маю завдячувати своїм батькам, які заклали основи усвідомленого ставлення до соціального життя: чесна і невтомна праця для людей, суспільства та держави, здоровий спосіб життя, моральна відповідальність перед тими, хто поруч. У цьому контексті видаються доречними висловлювання видатної політичної діячки ХХ-ХХІ століть Маргарет Тетчер, з якими цілком солідаризуюся: «Я працюю в ім'я віль-

ного та відповідального суспільства. Але свобода – це не синонім легкого життя... Зі свободою пов'язано чимало труднощів, бо вона не дає безпеки, створює моральні проблеми, вимагає самодисципліни й покладає величезну відповідальність. Але такою є доля людини, і в цьому полягає її слава й спасіння».

– Що хотіли б сказати на завершення інтерв'ю?

– Хочу висловити подяку редакційній колегії журналу «Віче» за надану можливість поділитися своїми думками. Пам'ятаю журнал іншим у період його становлення й можу констатувати: він динамічно розвивається, набуває рис європейського періодичного часопису, який читають у бібліотеках Конгресу США та Ради Європи. Наукове видання такого рівня є свідченням поступового формування в нашій державі громадянського суспільства, усталеного розуміння категорії суверенітету України – політико-правової цінності, котра потребує реального забезпечення системою гарантій, а також новітньої політико-правової культури суб'єктів конституційних взаємин. Це відповідає вимогам утвердження незалежності української держави на суперечливому шляху системної трансформації пострадянського суспільства у суспільство, де прагнуть дотримуватися європейських цінностей демократії. Водночас вважаю, що журнал разом з іншими парламентськими інституціями (телеканалом «Рада», газетою «Голос України», Інститутом законодавства, Національною парламентською бібліотекою України) виконує місію, яка сприяє появі перспективного напряму юридичних досліджень – парламентського права. Відтак зичу колективі журналу, щоб і надалі творчі успіхи супроводжували його професійну діяльність.

Вів розмову
Юрій ПЕТРУШКО,
кандидат історичних наук, доцент,
член Національної спілки журналістів
України.

Фото з особистого архіву
Галини Рябошапко.